

Eörsi István: OptiPista (Mucsa a flaszteren)

- 1998. JÚLIUS 9.

EGOTRIP

Időm Gombrowiczsal című könyvemben elmélkedtem már azon, hogy "a létükben fenyegetett kis nemzetek jogos szabadságharcuk alátámasztására felfuvalkodott öntudatot eszkábálnak össze a semmiből", és hogy manapság "a haza titkos fővárosa, Mucsa törekszik megdicsőülésre a nemzeti szellem égisze alatt". Arról azonban nem írtam, pedig régóta tapasztalom, hogy Mucsa dudvái nálunk nemcsak a Magyar Ugarból hajtanak ki, hanem a Magyar Flaszterből is. Szép példát szolgáltat erre a Nappali Ház idei második számában Bán Zoltán András.

Időm Gombrowiczsal című könyvemben elmélkedtem már azon, hogy "a létükben fenyegetett kis nemzetek jogos szabadságharcuk alátámasztására felfuvalkodott öntudatot eszkábálnak össze a semmiből", és hogy manapság "a haza titkos fővárosa, Mucsa törekszik megdicsőülésre a nemzeti szellem égisze alatt". Arról azonban nem írtam, pedig régóta tapasztalom, hogy Mucsa dudvái nálunk nemcsak a Magyar Ugarból hajtanak ki, hanem a Magyar Flaszterből is. Szép példát szolgáltat erre a Nappali Ház idei második számában

Bán Zoltán András.

A magyar határ című írására reagálva persze azt a gyanút fogom ébreszteni, hogy sértettség is motivál. Ez a gyanú indokolt. Elegánsabb volna, ha nem adnék okot rá. De az életben, sőt még az irodalmi életben is akadnak olykor fontosabb dolgok, mint az elegancia. Ha mondjuk egy impotens férfi baráti társaságban szép és érzéki barátnőjét okolja kudarcáért, akkor a hölgy, ha elegáns akar lenni, nem reagál. De ha párja újból és újból előveszi a témát, ebben a tálalásban, akkor talán okosabban teszi, ha ösztöneire hallgat, és beszélni vagy kacagni kezd. Ezzel helyreáll a dolgok rendje. Ha egy kritikus a diskurzív gondolkodás képességét művésziellennek tekinti, akkor nálunk esztétának számít, Németországban vagy Franciaországban pedig számárnak. De ha ugyanez a kritikus a saját szakmájában sem tud eleget tenni a diskurzív gondolkodás követelményeinek, akkor - sértettség ide, elegancia oda - a hazai szabályok szerint is megérdemli, hogy elfenekeljék egy kicsit.

Bán azon elmélkedik, hogy milyen sikerre számíthat a magyar irodalom jövőre a frankfurti könyvvásáron. Megállapítja, hogy német nyelvterületen a három legsikeresebb magyar író Nádas Péter, Kertész Imre és (mögöttük kissé lemaradva) Esterházy Péter. Mindenféle értékelési szándék nélkül leszögezem, hogy a szóban forgó cikknek már ez az első állítása is hamis. Konrád György és Dalos György éppen a német nyelvterületen nem kevésbé ismert náluk. Ők Bán osztályozásában Krasznahorkai Lászlóval és velem együtt kiegészítő listára kerültek. Közülünk Krasznahorkai kap némi esélyt arra, hogy esetleg valami jót is alkosson még. Viszont "Dalos Györgyöt és **Eörsi Istvánt**, ha nem tévedek, itthon senki sem számítja bele a hazai irodalmi kánonba, ők elsősorban politikai-ideológiai szerzők, igen szerény művészi képességekkel - ezt jól érzékeljük mi itthon, de a

németek ezzel nem sokat törődnek, náluk egyébként is nagy hagyománya van a közvetlenül politizáló művészetnek". Ezt a nagy ívű értékelést az teszi különösen alantassá, hogy a szerző a Honi Közvélemény pecsétjét üti a maga ítéletére, az "itthon senki" és a "mi itthon" kifejezésekkel szentesítve ezt. (Érdekes volna, ha az e kifejezések körébe beleértelmezhető kollégák, akikről Bán többes szám első személyben beszél, magánúton tudatnák velem, hogy jogos-e ez a hivatkozás.) Említett könyvem első kiadásában magam próbáltam történelmi magyarázatot találni itthoni irodalmi helyzetemre. A második kiadásból kiiktattam az önértékelő gesztusokat, ugyanis időközben tapasztalnom kellett, hogy engem idehaza nemcsak az esztétikai dilettantizmustól nem illik megvédeni, hanem azoktól sem, akik huzamosabb időn át naponta lehazaárulóztak a televízióban. Ezt a védtelenségemet tehát, mely nem írói, hanem közéleti magatartásom eredménye, inkább kitüntetőnek kell felfognom.

Bán Zoltán András idézett mondata egyébként valóban Mucsáig ível. Csak itt következtetnek a német és a hazai mérce közti különbségből, amelyet a szerző "természetesnek" mond, okvetlenül a németek süketségére. A németek, ugyebár, "nem sokat törődnek" a szerzők művészi képességeivel, ez számukra érdektelen szempont. El vannak kissé maradva mögöttünk, esztétikaice. Egy országban, ahol Madáchot Goethe mellett lehet, sőt illik is emlegetni, ahol Baudelaire kortársa, Arany János nem bánta, sőt egyenesen erénynek tekintette, hogy írásai nem tudnak áttörni az ország határán, ahol századunk elején egy egész gondolkodói nemzedéket kergettek az emigrációs világhírbe, enyhén szólva nem indokolt az efféle fölény. És különösen mucsai az a mód, ahogy Bán a német mérce alacsonyabbrendűségét érzékelteti. Az irodalmi közvélemény azért ilyen süket ott, mert a Rajna és a Spree partján erős a közvetlenül politizáló művészet

hagyománya. Csakugyan erős, ott is, akárcsak az egész európai irodalomban, Aiszkülosztól Dantén és Shelleyn át Brechtig és Sartre-ig, de semmiképp sem erősebb, mint éppen nálunk, Csokonai, Vörösmarty, Petőfi, Ady és József Attila országában. Aki a társadalmi igazság szenvedélyét "közvetlen politizálásnak" becézi, hogy kizárhassa az érvényes irodalmat teremtő szenvedélyek köréből, az épp olyan szűk látókörű, mint aki az efféle ihletforrást kötelezően írná elő.

Bán szakadatlanul és kinyilatkoztatásszerűen osztályoz - ezt a nyavalyát a nála kiválóbb hazai esztétatanítómesterektől kapta el. Berovátkol egy uborkafát, aláállítja delikvenseit, és nézi, hogy ki meddig ér. "A ma élő legnagyobb magyar epikus, Bodor Ádám semmiféle sikert nem fog elérni Frankfurtban." Milyen kínos mondat! Nem irigylem érte Bodort. Őt "nem értik a németek". "Művészetének rendkívüli originalitását nem fogják felismerni Frankfurtban sem." Ha Bánnak ez a véleménye, akkor magyarázattal is kellene szolgálnia, hiszen Bodor prózaköltészete erőteljesen politikai ihletésű. Ezt tehát a csökkent értelmi képességű németeknek is érteniük kéne (Bán szerint). Mégsem értik (Bán szerint), nem is érthetik, mert a német közvélemény érzéketlenebb a mienknél.

Aztán húz még egy rovátkát az uborkafa legtetejére: "A mai magyar irodalom egyetlen élő zsenije, minden tekintetben legoriginálisabb alkotója, Tandori Dezső szintén nem vezethető be a német szcénába." Költőként azért nem, mert a magyar költészet lefordíthatatlan, prózája és egész életműve pedig azért nem, mert ez "túlságosan is kötődik személyiségéhez, semhogy annak ismerete nélkül befogadható lenne". Ez aztán mély mívű dicséret! Az egyetlen élő magyar írózenit csak személyes ismerősei érthetik, mert írásaiban (Bán szerint) nem bírja kifejezni személyiségét. Csak akkor van erre esélye (Bán szerint),

ha előadóművészként szerepel. Mivel azonban "az állami butaság nem tűri a szabad személyiséget", Tandori előadóművész sem lehet Frankfurtban. Szegény Tandori! Reménytelen a helyzete, és nem csak Németországban, hiszen a magyar olvasók többsége sem ismeri őt személyesen.

A magyar értékrend provinciális magasztalása a Bán-féle változatban kurrogó törleszkedés, mely hősiességnek óhajtja mutatni magát. Az ítélkező pátosz pontosan körülírható elvárásokat szolgál ki, de a szokatlanul éles megfogalmazások a bátorság látszatát keltenék. Eszembe jut a Hivatalos Költő, aki valamikor a hatvanas évek végén nagy beszédet tartott az Írószövetségben. Egy lektor barátom ekképpen számolt be másnap az eseményről: "Úgy csinált, mintha öklöt rázna, pedig csak segget nyalt." Ez a kifejezés illik Bánra is, noha ő csupán egy személytelen Fenékbe vágó beléomolni.